

Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırı Politikalarının Analizi:

Türkiye'deki Üniversiteler için Araç Seti

Rapor

ÖNEMLİ BULGULAR

- 18/177 üniversite, üniversiteki kişilerin CTCTS'ye karşı korunmasını sağlamak için belirli mekanizmalar oluşturmuş veya CTCTS'ye karşı taahhütlerini beyan etmiştir.
- 14/177 üniversite, CTCTS ile mücadele politikaları geliştirmiştir.
- 4 üniversite, CTCTS'ye karşı tutumlarını etik ilkeleri belgelerinde belirtmiştir.
- CTCTS kapsamında, 7 yönerge, 4 politika belgesi, 3 kılavuz, 2 etik ilke belgesi, 1 yönetmelik ve 1 destek ilkesi belgesi bulunmaktadır.
- Türkiye'de üniversite öğrencilerinin % 46'sı, Yükseköğretim Kurulu ve Türk Ceza Kanunu hükümleri haricinde CTCTS'ye karşı kurumsal mekanizmaya sahip olmayan okullarda öğrenimlerini devam ettirmektedir.
- CTCTS ile mücadele politikalarına sahip tüm üniversiteler cinsiyete dayalı ayrımcılığı tanımış olmasına rağmen, bu üniversitelerin hiçbiri cinsel taciz ve saldırı politikalarında LGBTI+ bireylerini hedef alan taciz biçimlerini ele almamaktadır.
- CTCTS ile mücadele politikalarında siber taciz konularına değinen 1/18 üniversite bulunmaktadır.
- 9/18 üniversitenin CTCTS ile mücadele politikası, bir taciz vakasını bildirmeyi seçen birine karşı yapılan misilleme hareketlerini CTCTS'nin bir formu olarak tanımakta ve politikalarının ihlali olarak görmektedir.

İÇİNDEKİLER

Giriş ve Yaklaşım	1
Genel Görünüm.....	2
Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırı Tanımları	4
Bulgular	6
Pratikler ve Öneriler	9
Politikaların Yetki Alanı	7
Bulgular	7
Pratikler ve Öneriler	8
Bildirim	9
Bulgular	9
Pratikler ve Öneriler	13
Misilleme.....	10
Bulgular	11
Pratikler ve Öneriler	11
Organizasyon.....	11
Bulgular	11
Pratikler ve Öneriler	12
Önleme.....	13

GİRİŞ VE YAKLAŞIM

Bu rapor, Türkiye'deki üniversitelerde CTCTS ile mücadeleyle ilgili kurumsal mekanizmaların sorunlarını ve zorluklarını ön plana çıkarmak için hazırlanmıştır. Rapor, ayrıca bu konuda üniversiteler arasında bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu rapordaki bulguların ve önerilerin, sadece CTCTS ile mücadele politikalarını ve mekanizmalarını oluşturma süreçlerini başlatmış olan üniversitelere değil, CTCTS ile mücadele etmek için politika ve mekanizmalar geliştirmeye başlamak isteyen üniversitelere de yardımcı olacağını umuyoruz.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından sağlanan veri tabanıyla çalışarak, Türkiye'deki mevcut üniversitelerin bir listesi derlendi. Ocak 2017 itibarıyla, Türkiye'de 176 üniversite bulunmaktadır. Bu listeyle çalışarak, üniversitelerin CTCTS ile mücadele politikası, yönergesi veya diğer ilgili belgeye sahip olup olmadıklarını belirlemek için her üniversitenin web sitesine bakıldı. CTCTS ile mücadele politikaları olan üniversitelerin sayısının doğruluğundan daha da emin olmak için cinsel tacize karşı iletişim ağı üyeleriyle iletişime geçilmiştir. Bu ağ, bu konuda uzmanlaşmış diğer üniversite toplumsal cinsiyet ve kadın merkezlerinden, akademisyenlerden ve aktivistlerden oluşmaktadır.

Politika belgelerinin her biri daha sonra Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Merkezi tarafından yapılan literatür taramasından sonra oluşturulan bir değerlendirme listesine dayanılarak değerlendirildi.¹ CTCTS ile mücadele politikalarını değerlendirmek için altı ana kategori belirlendi. Rapor, üniversite politikalarını, CTCTS'nin tanımı ve konusu, yargı yetkisi, raporlama, misilleme, organizasyon ve önleme konularına göre incelemektedir.

¹ Laura Bennett, "Review Best Practices for Sexual Assault Prevention, Response," DAP Dean and Provost 16, no. 9 (2015): 7; Laura Buchholz, "The Role of University Health Centers in Intervention and Prevention of Campus Sexual Assault," JAMA 314, no. 5 (2015): 438–40; S. M. Burn, "A Situational Model of Sexual Assault Prevention through Bystander Intervention," SEX ROLES 60, no. 11–12 (2009): 779–92; Janet Napolitano, "'Only Yes Means Yes': An Essay on University Policies Regarding Sexual Violence and Sexual Assault," Yale Law & Policy Review 33, no. 2 (2015): 387–402.; Lisa A. Paul and Matt J. Gray, "Sexual Assault Programming on College Campuses: Using Social Psychological Belief and Behaviour Change Principles to Improve Outcomes," Trauma, Violence and Abuse 12, no. 2 (2011): 99–109; Tara K. Streng and Akiko Kamimura, "Sexual Assault Prevention and Reporting on College Campuses in the US: A Review of Policies and Recommendations," Journal of Education and Practice 6, no. 3 (2015): 65–71.

GENEL GÖRÜNÜM

Türkiye'de 176 üniversitede 112'si devlet ve 64'i özel okullarda olmak üzere toplam 6,689,182 öğrenci bulunmaktadır.² 176 üniversitenin 18'inde (% 10,1) CTCTS'ye karşı açık düzenlemeler, politikalar ve/veya yönergeler bulunmaktadır. Ancak araştırmadan 2896762 öğrencisi bulunan Anadolu Üniversitesi çıkarıldığında bu sayı % 6,8 düşmektedir. Bu 18 üniversitenin 13'ü devlet, 5'i özeldir. CTCTS ile mücadele karşı bir politikaya sahip olan üniversitelerin çoğu İstanbul ve Ankara'da bulunmaktadır. Muğla, İzmir ve Hatay gibi diğer illerde bulunan üniversitelerin de bu tür politikaları bulunmaktadır. Nerede olursa olsun, üniversitedeki tüm kişilerin CTCTS'ye karşı en üst düzeyde koruma altına alınması önemlidir. Dolayısıyla, diğer şehirlerde bulunan üniversitelerin bu konudaki çabalarının desteklenmesi önemlidir.

■ CTCTS belgesine sahip olan Türk üniversitelerin oranı
■ CTCTS belgesine sahip olmayan Türk üniversitelerin oranı

Yükseköğretimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine katkıda bulunmak için, Yüksek öğretim Kurulu (YÖK) himayesinde kurulan Kadın Çalışmaları ve Sorunları Komisyonu, CTCTS ile ilgili olanlar da dahil olmak üzere bir dizi öneri yayınlamıştır. Tavsiyeler, CTCTS karşı eğitim ve öğretim konularını içermekle beraber aynı zamanda CTCTS'nin yasaklanması için spesifik politikaların uygulanmasını da kapsamaktadır. Bu çaba, toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları merkezlerinin ve üniversitelerin bu sorunun ciddiyetini kavradıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

■ Bir CTCTS belgesi ile korunan öğrenci oranı
■ Bir CTCTS belgesi ile korunmayan öğrenci oranı

Bu alandaki sorunlardan biri öğrenciler ve üniversite personeli için mevcut disiplin düzenlemelerinin bu alanda yetersiz olmasıdır. Türkiyede bulunan yüksek öğretim kurumlarındaki tüm öğrenciler, YÖK'ün Öğrenci Disiplin Yönetmeliğine tabidir. Yönetmelik, cinsel tacizde bulunanlara iki akademik dönem uzaklaştırma cezası öngörmektedir. (Madde 8 (e) bendi)

Aynı yönetmelik, cinsel saldırı olaylarında cinsel saldırı düzenleyenlerin kurumlardan ihraç edilmesini şart koşmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim üyeleri ve personel ise Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı Ve Memurları Disiplin Yönetmeliği'ne tabidir. Bu yönetmeliğe göre, tecavüz suçundan hüküm giyenler görevden alınır. (Madde 11 (e) bendi) Bununla birlikte, disiplin yönetmeliği, hangi eylem ve davranışların suç teşkil edebileceğini

² Data Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi'nden alınmıştır - "Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi," son erişim 13 Nisan 2017, <https://istatistik.yok.gov.tr/>.

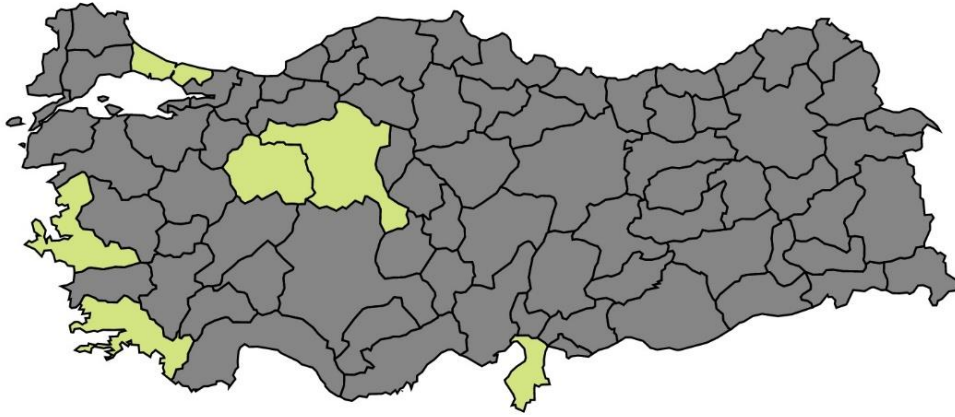

belirtmemektedir. Bunun ötesinde, bu yönetmelik cinsel tacizden söz etmemekte; sadece cinsel saldırı üzerine yoğunlaşmaktadır.

CTCTS'ye karşı bireysel kurumsal mekanizmaların olmaması birçok öğrenci, öğretim üyesi ve idare personelinin CTCTS'ye karşı ihtiyaç duyabilecekleri korumadan yoksun bırakmaktadır.

Tacizle ilgili çeşitli kurumlar tarafından koyulan kurallar yönergelerden, politikalara, kılavuzlardan, etik ilkelerine kadar birçok farklı yolla uygulanmaktadır. CTCTS ile mücadele belgelerinin yedisi yönerge, dördü politika belgesi, üçü kılavuz, ikisi etik ilke belgesi, biri düzenleme ve biri destek ilkesi belgesi formatındadır. Burada önemli olan şey belgenin bağlayıcı niteliğidir. CTCTS ile mücadele etmek için yapılan tüm çabalar desteklenmelidir, ancak yalnızca yönetmelikler ve yönergelerin yasal olarak bağlayıcılığı olduğu unutulmamalıdır. Politikalar ve ilkeler, bir akademik kurumun değerlerinin ve taciz konusunun üzerine gitmelerinin önemli göstergeleridir. Bununla birlikte, yönetmelikler ve yönergeler, bir şikayet mekanizması sundukları ve kurum üzerinde bağlayıcılıkları buldukları için daha kapsamlı koruma sağlamaktadır.

CCTS ile Mücadele Belgesine Sahip Olan Üniversitelerin Coğrafi Dağılımı

CCTS ile mücadele belgesine sahip olan üniversitelerin bulunduğu şehirler yeşil renkle gösterilmiştir

CİNSEL VE TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI TACİZ VE SALDIRI TANIMLARI

Taciz genellikle, bir kişiyi baskı altında tutan, kışkırtan, korkutan, yıldırان, küçük düşüren veya aşağılayan tekrarlanan veya ısrarlı davranışlar olarak tanımlanır. Tacizin kritik bir bileşeni güçtür. Bu bağlamda güç, faydadan mahrum bırakma veya cezalandırma kapasitesi yoluyla sonuçların göreceli olarak kontrol edilmesidir. Taciz, mağdurun kendini savunmasını veya misillemeye karşı koymasını minimize eden tacizci ve mağdur arasında gerçek veya algılanan bir güç dengesizliğine ihtiyaç duyar³.

Cinsel tacizi tanımlamak zor bir iştir ve tanımlar yıllar içerisinde flörtten, uzun uzun bakmaya, dokunmadan, elle yapılan tacize kadar değişen davranışları içermiştir⁴. Cinsel taciz, aynı zamanda "sözel, fiziksel ve bakış biçiminde olabilecek herhangi bir istenmeyen cinsel eylem" olarak tanımlanmıştır⁵. Cinsel taciz tanımlarının en yaygın paydalarından biri ise olayda rızanın olmayışıdır.

Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi Birimi (UN Women) cinsel tacizi şöyle tanımlamaktadır:

“Cinsel taciz, herhangi bir istenmeyen cinsel istek, cinsel dilek, cinsel nitelikli sözlü veya fiziksel davranış veya jest ile makul bir şekilde başkasına rahatsızlık verebilecek veya başkasını alçaltılabileceği düşünülen veya öyle algılanan diğer cinsel nitelikteki davranışlardır.”

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), iş yerinde cinsel tacize ilişkin raporunda cinsel taciz tanımını cinsel olmayan davranış ve eylemleri ekleyerek genişletmektedir. ILO, tekrarlanan davetleri, ataerkil söylemleri ve yaşa dayalı ayrımcılığı da cinsel taciz olarak değerlendirmektedir⁶.

Türkiye’de bulunan üniversitelerde kullanılan cinsel taciz tanımı, Türk Ceza Kanununun (5237 sayılı Kanun) 102, 103 ve 105 maddeleri esas alınarak yapılmıştır. Tanıma göre, cinsel taciz şiddete dayalı üç aşamaya ayrılmaktadır: sıradan taciz, sürekli taciz ve şiddetli taciz. Sıradan taciz, cinsel ya da duygusal niyetlerle istenmeyen sözel ve sözel olmayan davranışlara işaret etmektedir. Sürekli taciz bu tür davranışların tekrarlanması halinde

³ Jennifer L. Berdahl, “Harassment Based On Sex: Protecting Social Status In the Context Of Gender Hierarchy,” *Academy of Management Review* 32, no. 2 (2007): 641–658.

⁴ Gary N. Powell, “Definition of Sexual Harassment and Sexual Attention Experienced,” *Journal of Psychology* 113, no. 1 (1983): 113–17.

⁵ Patricia M. Hanrahan, “How Do I Know If I’m Being Harassed or If This Is Part of My Job?” *Nurses and Definitions of Sexual Harassment,” NWSA Journal* 9, no. 2 (1997): 43–63.

⁶ Deirdre McCann, *Sexual Harassment at Work: National and International Responses.* (Geneva: International Labour Office, 2005): 10.

vuku bulmaktadır. Ağır taciz ise taciz failin mağdurun davranışını kontrol etme niyetini taşıdığında ortaya çıkmaktadır.

Mağdurun itibarını da vurgulayan İstanbul Sözleşmesi, cinsel tacize ilişkin en kapsamlı tanımını sunmaktadır:

Cinsel taciz, özellikle de saldırganın küçük düşürücü, yüz kızartıcı ve kırıcı bir çevre yaratarak bir insanın onurunu zedelemeyi amaçlayan ya da bu sonucu doğuran, istenmeyen sözlü, sözsüz, veya fiziksel cinsel güdümlü her türlü davranıştır.

Taciz konusunun genellikle görmezden gelinen bir başka boyutu da düşmanca bir çevre yaratmayı amaçlayan toplumsal cinsiyete dayalı tacizdir. Toplumsal cinsiyete dayalı taciz, "geleneksel heteroseksüel cinsiyet normlarını gözeten ve güçlendiren herhangi bir davranış" şeklindedir. Toplumsal cinsiyete dayalı taciz sıklıkla LGBTI+ bireylerini hedef alarak bu kişilerle alay etmek veya bu kişileri yıldırımak amacını taşımaktadır.

Harvard Üniversitesi'nin cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı taciz politikası toplumsal cinsiyete dayalı tacizi şöyle tanımlamaktadır:

“Toplumsal cinsiyete dayalı taciz, bir kişinin üniversitenin eğitim veya çalışma programlarına veya faaliyetlerine katılma veya bunlardan fayda sağlama kabiliyetine müdahale eden ya da sınırlandıran yeterince ağır, tekrar eden veya yaygın olan cinsiyete, cinsel klişeleşmeye, cinsel yönelime ya da cinsel kimliğe dayalı cinsel nitelikli olmayan sözlü, sözsüz, grafik ya da fiziksel saldırganlık içeren, yıldırma ya da düşmanca ortam yaratmayı amaçlayan davranışlardır.”

Son yıllarda çevrimiçi iletişim araçlarının yaygın bir şekilde kullanılması sonucu, siber/çevrimiçi taciz de yaygınlaşmıştır. Siber alanda taciz, genellikle iki farklı biçimde ortaya çıkmaktadır: bir kişiye istenmeyen cinsel içerik gönderme veya bir kişinin cinsel içerikli materyallerini online ortamda yayınlama. Evli Türk kadınlarının % 17'si, erkeklerin sosyal medyayı onları izlemek, evlerini ya da çalışma yerlerini tespit etmek için kullandıklarını ve bazı durumlarda onları takip için kullandığını bildirmektedir.

Benzer şekilde, cinsel saldırı ve bu suçları oluşturan eylemlerin tanımları da değişkenlik göstermektedir. Örneğin, cinsel niyetlerle bedensel bütünlüğün ihlali dışında, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kontraseptif kullanım hakkının görmezden gelinmesini veya cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunmak için diğer önlemlerin alınmamasını, zorla kürtajı, kadın

sünnetini ve bekaret muayenelerini de cinsel şiddet olarak değerlendirmektedir. Sadece cinsel niyetli eylemleri değil, aynı zamanda bir kişinin cinselliğini ihlal eden eylemleri de göz önüne alan DSÖ cinsel şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır:

“Cinsel şiddet, ev ve iş de dahil olmak üzere ancak bu alanlarla sınırlı olmayan her ortamda mağdur ile olan ilişkilerine bakılmaksızın bir kişinin cinselliğine karşı cebir kullanarak doğrudan ya da dolaylı herhangi bir cinsel eylemi cinsel bir davranış elde etmeye çalışmayı, istenmeyen cinsel yorumlar yapmayı kapsamaktadır.”

Türk Ceza Kanunu, cinsel saldırı ile ilgili suçlar için kullanılan tanımların temelini oluşturmaktadır. Türk Ceza Kanunu, cinsel saldırıyı iki kısma ayırmaktadır: nüfuz etmeden (bir organ ya da enstrüman tarafından) bir kişinin bedensel bütünlüğünün ihlal edilmesi ve nüfuz ederek bir kişinin bedensel bütünlüğünün ihlali (bir organ ya da enstrüman tarafından).⁷

BULGULAR

13 üniversitenin CTCTS ile mücadele belgeleri, istenmeyen dokunma ve cinsel içerikli yorumlar gibi cinsel taciz eylem ve davranış türlerini açıkça belirtmektedir. Beş üniversitenin belgesi, hangi eylem ve davranışların cinsel tacizi oluşturduğunu belirtmemektedir. Belgelerle ilgili sürekli karşılaşılan bir problem ise bir kişinin *önemli diğerinden* (eş, kız veya erkek arkadaşından) gelebilecek taciz eylemlerinin genellikle ele alınmamasıdır. Benzer şekilde CTCTS ile mücadele belgelerinde, *takip etme* genellikle bir cinsel taciz şekli olarak değerlendirilmemektedir.

Şu anda, yalnızca bir üniversitenin CTCTS ile mücadele belgesi siber tacize değinmektedir ve bu belge siber tacizi şöyle tanımlamaktadır: bir kimseyi korkutmak, taciz etmek ya da küçük düşürmek niyetiyle bir kişi veya grup tarafından cep telefonunu veya internet teknolojisini kullanılarak tekrar eden, istenmeyen ve tehditkar davranışlar.

CTCTS ile mücadele belgelerinin hepsi toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklamasına rağmen hiçbiri LGBTI+ bireylere karşı düşmanca bir ortam yaratma girişiminde bulunan taciz türlerinden özellikle bahsetmemektedir. Bu türden taciz, gerçek ya da algılanan cinsiyet, cinsel kimlik, ifade ve cinsel yönelim nedeniyle kasıtlı bir şekilde bir kimseyi yanlış bir isim ya da zamirle çağırarak ve o kimseyi dışlamak veya ondan bilgi saklamak şeklinde olabilir.

⁷ Türk Ceza Kanunu, Kanun No. 5237, Bölüm XI, 102. ve 105. maddeler.

CTCTS hiyerarşik yapıda olan insanlar arasında sıkça görülmektedir. Üniversitelerde gerçekleşen cinsel taciz olaylarının çoğu aralarında hiyerarşik ilişkiler bulunan kişiler arasında olmaktadır. 18 CTCTS ile mücadele belgesinin beşi, cinsel ya da duygusal avantaj elde etmek için kurumsal gücünü kötüye kullanan kişiler tarafından yapılan tacizden bahsetmektedir.

PRATİKLER VE ÖNERİLER

Üniversiteki kişilerin korunması için cinsel taciz, toplumsal cinsiyete dayalı taciz ve cinsel saldırı tanımlarının açık ve anlaşılır olması önemlidir. Bu bağlamda üniversitelerin İstanbul Sözleşmesi tarafından yapılan tanımı kullanmalarını öneriyoruz.

Cinsel ve duygusal niyetle yapılan siber taciz CTCTS'nin bir türüdür ve bu taciz türüyle üniversite ortamında sıklıkla karşılaşılabilir. Bu nedenle, siber tacizin CTCTS ile mücadele belgelerinde açıkça tanımlanması önemlidir.

Hukuki güvencenin sağlanabilmesi için CTCTS ile mücadele belgeleri, politika, etik ilke belgesi ve kılavuzları yerine yönerge veya yönetmelikler gibi bağlayıcılığı olan belge formatında olmalıdır.

POLİTİKALARIN YETKİ ALANI

Politikaların yetki alanı, CTCTS ile mücadele belgesinin özne, mekan ve zaman bağlamında sınırlarını belirlediği için önemlidir. Yetki alanı bu raporda CTCTS ile mücadele belgelerinin kurallarının ve düzenlemelerinin nerede, ne zaman ve kimin üzerine uyguladığına işaret etmektedir.

BULGULAR

13 üniversitenin CTCTS ile mücadele politikaları, kimlerin politikalara tabi olabileceği konusunda çeşitli sınıflandırmalar kullanmaktadır. Bu belgelerdeki kurallar öğrencilere, akademisyenlere, idari personele ve üniversiteye ait tesislerde hizmet veren veya hizmet alan kişileri kapsamaktadır. Bununla birlikte, belgeler arasında kelime seçimi konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı belgeler akademik ve idari personel arasında ayırım yapmakta, bazıları ise *çalışan* kelimesinin hem akademik hem de idari personel için

kullanılmasını tercih etmektedir. Beş üniversitenin CTCTS ile mücadele belgeleri kuralların kimler üzerinde geçerli olduğunu belirtmemektedir.

Herhangi bir üniversiteye ait kampüste ve diğer yerlerde hizmet veren ya da alan üçüncü taraflar normal koşullar altında, CTCTS'ye karşı düzenlemeler de dahil olmak üzere okulun kural ve yönetmeliklerine tabidir. Buna ek olarak, üniversite kampüslerinde vakit geçiren davetliler ve misafirler de kurallara ve yönetmeliklere tabi olabilir. Şu anda, ziyaretçi ve misafirleri de CTCTS'ye karşı getirilen kurallara tabi tutan iki CTCTS ile mücadele belgesi bulunmaktadır.

Yetki alanının lokasyonu konusunda üniversiteler arasında giderek artan bir mutabakat olduğu görülmektedir. Sekiz üniversitesinin belgesi, yurtlar dahil olmak üzere, üniversitenin mülkiyetinde olan tüm birimlerde kural ve düzenlemelerin geçerli olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, aynı belgeler üniversite mülkiyeti dışında meydana gelen olayları üniversite içerisine sirayet ettiği takdirde, ilgili kural ve düzenlemelerin sınırları dahilinde kabul etmektedir. İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Koç Üniversitesi'nin belgeleri, kurumun özel kullanımına tahsis edilen araba ve otobüs gibi yerleri de yetkileri dahilinde değerlendirmektedir.

Belgelerde üçüncü bir yetki alanının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu raporda analiz edilen CTCTS ile mücadele belgelerinin çoğu, taciz olaylarının hızlı bir şekilde değerlendiriliceğini/soruşturulacağını belirtmelerinin dışında herhangi bir zaman kısıtlaması koymamaktadır. Yalnızca Koç Üniversitesi'nin belgesi, soruşturma raporunun başlatılması için failin savunmasının alınmasını şart koşmaktadır. Ancak belge, kendisine bildirildikten sonra failin 7 gün içerisinde sözlü ya da yazılı savunmasını yapmamasını savunma hakkında vazgeçme olarak değerlendirmektedir.

PRATİKLER VE ÖNERİLER

CTCTS ile mücadele belgelerinde yetki alanlarındaki karışıkların giderilmesi ve açık bir şekilde bir belirtilmesi önemlidir.

CTCTS vakaları hızlı ve etkin bir biçimde çözülme kavuşturulmalıdır.

BİLDİRİM

Bir CTCTS vakasında şeffaf bir bildirim süreci yaşamsal önem taşır. CTCTS şikayetlerini bildirme yöntemi ve süreci açık olmalıdır. Bildirim prosedürleri hakkında açıklık sağlanması, bireylerin kendileri için uygun süreçlere daha iyi erişebilmelerini sağlamaya yardımcı olacaktır. Bildirim hizmetlerinin, şikayetçinin hangi hizmeti alacağına bakılmaksızın, "her kapının doğru kapı" olduğu bir modelde açık sevk yollarıyla bağlantılı olmasını sağlamak önemlidir. Bazı mağdurlar, kendilerinin ya da arkadaşlarının, kafa karıştırıcı bildirim işlemleri nedeniyle travmatik deneyimler yaşadıklarını belirtmiştir.⁸

Sürecin tüm yönlerinin anlaşılır olması ve şikayetçinin ve failerin ihtiyaç ve haklarının göz önünde bulundurulması önemlidir. Bir CTCTS vakasının mağduru ya da tanıkları, gizliliklerinin üniversite tarafından korunup korunmayacağından emin olamazlarsa bu vakaları bildirmeme yolunu seçebilirler. Bu nedenle, ilgili kişilerin, bildirim sürecinin ve konuyla ilgili tüm belgelerin kanunların ve üniversite politikası ve prosedürlerinin izin verdiği ölçüde gizliliğinin korunması son derece önemlidir. Bir CTCTS vakası ile ilgili tüm belgelerin, sadece soruşturmadan sorumlu kişiler tarafından erişilebilir olması ve tüm tarafların gizliliğini sağlamak için herhangi bir şekilde dağıtılıp çoğaltılmaması önemlidir.

Cinsel taciz ve/veya saldırıya maruz kalanlar, olası etkilerinden dolayı olayı resmi şikayette bulunmada genellikle isteksiz davranmaktadır. Üniversite yönetimleri, bu tür vakaların bildirimlerini teşvik etmek için üniversitedeki kişilere vakaların titizlikle ve adil bir şekilde soruşturulacağına dair güvence vermelidir.

CTCTS vakalarının hukuki, psikolojik ve toplumsal cinsiyet boyutlarının olmasından dolayı, soruşturma sürecini ve destek hizmetlerini yürütmek karmaşık bir iştir. Dolayısıyla, bildirim ve soruşturma sürecinin etkinliğini arttırmak için, bu prosedürlerin yerine getirilmesinden sorumlu komite veya birim, hukuk ve psikoloji alanında uzmanlığa sahip olan kadınlar, erkekler ve üyelerden oluşturulması tavsiye edilmektedir. Üniversite ayrıca soruşturmada ve bildirimde görevli komitenin/birimin çoğunluğunun toplumsal cinsiyet çalışmaları alanında uzmanlığına sahip olmasından emin olmalıdır.

BULGULAR

Bazı üniversitelerin (Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi) CTCTS ile mücadele belgeleri, sadece taciz vakasının birinci derecede mağduruna olayı bildirme hakkı vermektedir. Diğer politika belgelerinde ise (Anadolu Üniversitesi ve Bilgi Üniversitesi)

⁸ Presidential and Provostial Committee on Prevention and Response to Sexual Violence, "Final Report on Prevention and Response to Sexual Violence" (University of Toronto, February 2016), <http://community.iaclea.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=87574d44-ba15-834a-1fd8-b0543e20e6a9>.

bildirim hakkı olayın tanıklığına da tanınmıştır. Sadece Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin belgesi, anonim bildirim için izin vermektedir.

Üç üniversitenin belgesi, CTCTS vakasını bildirenler için bir başvuru kılavuzu sunmaktadır. Hem İstanbul Bilgi Üniversitesi hem de Sabancı Üniversitesi, şikayetçinin bildirim prosedürü kapsamında farklı seçeneklerini ve kimlik gizliliği gibi haklarından bahsetmektedir. Ayrıca, şikayet sahibinin ihtiyaç ve haklarını tanıyan Koç Üniversitesi'nin belgesi, suçlanan kişilerin resmi savunmasından önce (7 gün içerisinde savunma yapılmalıdır) bir soruşturma raporunun hazırlanamayacağını belirterek, sanık haklarına da tanımaktadır.

PRATİKLER VE ÖNERİLER

Belgelerin CTCTS vakasını bildirmek isteyenler için ihtiyaç duyulan bilgi türü gibi açık prosedürler sağlaması önerilir.

Türkçeye hakim olmayanlar için hizmetler mümkün olduğunca kendi tercih ettikleri dil ile verilmelidir.

Bildirimleri almakla yükümlü olan kişilerin güncel iletişim bilgilerinin belgede bulunması üniversiteyle doğrudan temas kurmak için hayati önem taşımaktadır.

MİSİLLEME

Bir taciz türü olan misilleme, duygusal/cinsel amaçlarla bir davranış veya davetiyeyi reddeden birine karşı intikam alma girişimidir. Misilleme, cinsel taciz ve/veya cinsiyetçi taciz ve saldırı hakkında bildirim işlemi yapmak isteyen veya bildirim işlemi yapmış birine karşı uygulanır. Bir CTCTS vakasını bildirmek isteyen tanıklara yönelik eylemler de misilleme olarak düşünülür. CTCTS ile mücadele belgelerinde misilleme ve misilleme karşısında resmi bir şikayette bulunmayı seçenler için güvenlik sağlayacak mekanizmaların oluşturulması önemlidir.

Misilleme, çeşitli şekillerde olabilir. Taciz bir öğrenci ile bir akademisyen arasında olmuşsa, akranlara kıyasla daha düşük notlar ve daha zor ödevler vermek, başarısız notlar vermek, dersle ilgili soruları dikkate almamak, öğrencinin referans mektuplarına ve burslara erişimini zorlaştırmak misilleme olarak değerlendirilebilir. Taciz, bir akademik veya idari personel arasında meydana gelmişse, bunlarla sınırlı olmamak üzere misilleme kıdem düşürme, terfi önleme, iş yükünde ani artış, haksız zayıf performans değerlendirmeleri veya fiziksel tehditler şeklinde olabilir.

BULGULAR

9 üniversitenin SGHA ile mücadele belgesi misillemeyi tanımaktadır. Bu üniversiteler şunlardır: Ankara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi'dir. Özellikle Ankara Üniversitesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi misilleme eylemlerini bir taciz türü ve politikalarının ihlali olarak saymaktadır.

PRATİKLER VE ÖNERİLER

CTCTS vakaları genellikle hiyerarşik olarak eşit olmayan konumda olan kişiler arasında gerçekleşmektedir. CTCTS ile mücadele belgeleri, misilleme eylemine karşı kurum tarafından şikayetçiye yönelik güvenli bir ortam sağlamalıdır. Bu nedenle, misilleme eylemlerini CTCTS ile mücadele belgelerinin ihlali kapsamında değerlendirmek gerekir.

ORGANİZASYON

CTCTS ile mücadele politikalarının geliştirilmesinde birimlerin ve toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları merkezlerinin varlığı önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, politikaların etkin bir şekilde uygulanması için özel olarak CTCTS vakalarıyla ilgili olacak birimlerin oluşturulması hayati öneme sahiptir. Bu birimler, şikayetlerin alınması, araştırılması, üniversitedeki farklı ofisler arasında koordinasyonun sağlanması, ilanlar ve broşürler gibi iletişim materyalleri ve bilinçlendirme faaliyetlerinin geliştirilmesi, mağdurun ihtiyaç duyduğu hizmeti alması gibi sorumluluklar üstlenebilir. Birimler ayrıca vakaların sınıflandırılması ve sayılması, kapsamlı ve doğru bildirimlerin sağlanması için de inisiyatif alabilirler. CTCTS vakalarının karmaşık ve hassas nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda, CTCTS ile ilgilenen birimlerin yapısı son derece önemlidir.

BULGULAR

18 üniversiteden 11'i, taciz vakalarıyla ilgilenen birim ya da merkeze sahiptir. Bu üniversitelerin sekizi birimlerde veya soruşturma komitesinde görev alan bireylerin seçimi ve rolleri hakkında açık bir prosedür izlemektedir.

Bu birim ve merkezlerin sorumlulukları, taciz vakaları ile ilgili şikayetlerin alınması ve bunlara cevap verilmesinden, bilinçlendirme kampanyalarının organizasyonuna, danışmanlık hizmeti ve CTCTS'ye karşı en verimli pratiklerin araştırılmasına kadar değişiklik göstermektedir.

Bu birimler aşağıda listelenmiştir:

- Ankara Üniversitesi-**Cinsel Tacize ve Saldırıya Karşı Destek Birimi**
- Bilgi Üniversitesi-**Cinsel Tacizi ve Saldırıyı Önleme Birimi**
- Doğu Akdeniz Üniversitesi-**Cinsel Tacize ve Cinsel Saldırıya Karşı Destek Birimi**
- İstanbul Teknik Üniversitesi-**Cinsel Taciz ve Ayrımcılığı Önleme Kurulu ve Görevleri**
- Muğla Üniversitesi-**Cinsel Taciz Ve Cinsel Saldırıyla Mücadele Kurulu**
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi-**Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme ve Cinsel Tacizi Önleme Birimi**
- Sabancı Üniversitesi-**Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmaları Birimi**

6 üniversite taciz vakalarıyla ilgilenen etik komitesine sahiptir. Bu üniversiteler aşağıda listelenmiştir:

- Boğaziçi Üniversitesi – **Üniversite Yaşamı Etik Kurulu**
- Hacettepe Üniversitesi – **Akademik Etik Kurulu**
- İzmir Economy Üniversitesi – **Etik Komitesi**
- Mimar Sinan Üniversite – **Cinsel İstismara Karşı Etik Komitesi**
- Üsküdar Üniversitesi – **Disiplin Kurulu**
- Mustafa Kemal Üniversitesi – **Etik Kurulu**

PRATİKLER VE ÖNERİLER

İdeal olarak, etkili CTCTS ile mücadele belgeleri için bildirim, soruşturma, önleme stratejileri ve eğitimi koordine eden birimler/komiteler bulundurulmalıdır. Taciz vakalarıyla ilgilenen birim veya komite tercihen toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları uzmanlığına sahip bireylerden oluşmalıdır. Bu, bireylerin daha önce bu konularda araştırma veya eğitim tecrübesi olmalıdır. Birimler/komitelerde, psikolojik ve yasal uzmanlığa sahip olan kişiler de bulundurulmalıdır.

ÖNLEME

CTCTS ile mücadele etmek ve bu vakaları önlemek için Türkiye'de bu konuda politikaları bulunan üniversiteler çeşitli önleme stratejileri geliştirmiştir. Bu stratejiler bazıları şunlardır: bilinçlendirme aktiviteleri, broşür dağıtımı, taciz vakalarının önlenmesi için bir web site oluşturulması, öğrenci, idari ve akademik çalışanlara eğitim verilmesi ve geç saatlerde ulaşımın güvenliğini artırmak için yerel otoritelerle işbirliği yapılması.

YÖK 2015'de yapılan **“Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite Çalıştayı”**nın sonucunda Türkiye’de bulunan üniversitelerin CTCTS ile mücadele etmede çabalarını güçlendirmek için aşağıdaki önerileri yapmıştır:

Yükseköğretim Kurulu 2015 “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite Çalıştayı” Önerileri

1. “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” dersinin bu kavramsal alanda aynı veya farklı bir adla yükseköğretim programlarında üniversitemizin yetkili kurullarınca alınacak karar doğrultusunda zorunlu veya seçmeli ders şeklinde yer almasına veya her yıl bir bilimsel etkinlik düzenlenmesine,
 - a. Bu dersin programa dâhil edildiği durumda ders içeriğinin oluşturulmasında ilgili öğretim elemanlarının yanı sıra öğrencilerin de görüşlerinin alınmasına,
 - b. Dersin yürütülmesinde uzman öğretim elemanlarının bulunmaması durumunda örgün eğitim kapsamında uzaktan öğretime dayalı e-ders olarak da okutulabileceğine,
2. Yükseköğretim Kurumları içerisinde bulunan Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlıklarındaki yapının, Cinsiyet ve Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleriyle de işbirliği içerisinde cinsel taciz ve cinsel saldırılara karşı ulaşılabilirlik, gizlilik ve güven esasına dayalı olarak güçlendirilmesine; tıbbi ve psikolojik destek verebilecek konuma getirilmesine,
3. Cinsel taciz ve cinsel saldırı konularında Yükseköğretim Kurumlarında farkındalık sağlayacak eğitim çalışmalarının yapılmasına,
 - a. Bu eğitimlerin öğretim elemanları, öğrenciler, idari personel, alt işverenler, güvenlik görevlileri ve üniversitenin hizmet aldığı diğer kurum ve kuruluş çalışanlarına yönelik olmasına,
 - b. Dileyen Yükseköğretim Kurumlarının bu konularda çalışan ve birikime sahip öncü üniversiteler tarafından gerçekleştirilecek eğitici
4. Üniversite kampüs ve dersliklerinin, özellikle kız öğrencilerin güvenliğine yönelik olarak düzenlenmesi, aydınlatılması, haberleşme imkânı sunulması gibi konularda hassasiyet gösterilmesine,

5. Üniversite Rektörlüklerinin yerel yönetimlerle işbirliği içinde üniversite kampüslerine ulaşımın güvenli bir şekilde sağlanabilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasına,
6. Üniversitelerimizdeki Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin çalışma biçimi ve işlevselliklerinin güçlendirilmesine, bu merkezlerin olmadığı üniversitelerimizde de süreç içerisinde merkez açılmasına,
7. Lisansüstü programlarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine duyarlı çalışmaların teşvik edilmesine,
8. Yükseköğretim Kurulunca, Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanları ve Memurları Disiplin Yönetmeliği ile Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde cinsel taciz, cinsel saldırı, mobbing gibi davranışlara yönelik yeni düzenleme yapılması için bir çalışma başlatılmasına,
9. Özellikle kız öğrenciler için yapılacak olan yeni yurtların, kampüs içine veya yakınına yapılması konusunda üniversitelerimizin T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığının Kredi ve Yurtlar Kurumuyla işbirliği yapmalarının tavsiye edilmesine,
10. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği algısının geliştirilmesi için üniversite ve topluma yönelik çalışmalar (kamu spotları, logo vb.) konusunda Yükseköğretim Kurulunca diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortak faaliyetler yapılmasına,
11. Yükseköğretim Kurulu bünyesinde, üniversitelerde cereyan eden kadın öğretim elemanlarına yönelik şiddet, mobbing, taciz gibi olayların değerlendirilmesi, bu öğretim elemanlarının statülerinin güçlendirilmesi, karşılaştıkları zorluklara karşı alınacak tedbirler konusunda çalışmalar yanında ayrıca mobbing ofislerinin, kadın akademisyenlerin, kız öğrencilerimizin ve kadın çalışanların sorunlarını doğrudan iletebilecekleri bir kanal oluşturmak üzere üniversitelerimizde üst düzey yöneticilik yapmış bir kadın öğretim üyesi başkanlığında "Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birimi" oluşturulmasına karar verilmiştir.